

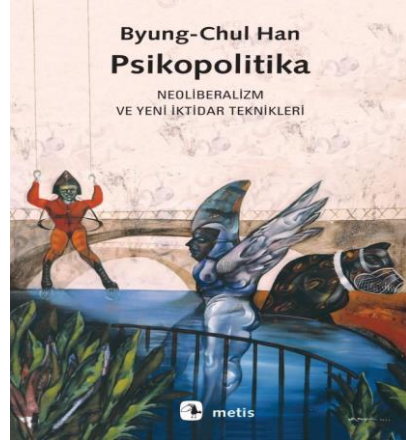
Atf - Reference: Uğur Balcı, Aysu (2021) Byung-Chul Han: Psikopolitika Kitap İncelemesi. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 6(12): 143-146.

Kitap inceleme / Book review

Byung-Chul Han: *Psikopolitika* kitap incelemesi

Aysu Uğur Balcı*

Değişen toplumsal yapıları anlamak üzerine çeşitli kitaplar yazılmış ve hâlâ da yazılmaya devam etmektedir. Sabit bir yapıda olmayan toplum, teknolojiden ekonomiye, siyasetten sanata kadar birçok alanda dönüşümler geçirmektedir. Özellikle küreselleşmenin ve yeni iletişim teknolojilerinin artmasıyla değişimler dünya çapında olmuş, toplumlar birbirinden etkilenmiştir. Giddens (2012: 84) küreselleşmeyi toplumların birbirlerine bağımlılığının artması olarak tanımlarken Bauman (2017: 7) küreselleşmenin geri dönülemez bir süreç olduğundan söz eder. Peki bu değişen dünyada küresel bir etki yaratan neoliberalizm nasıl teknikler geliştirmiştir?

Özelleşme ve serbestleşmeyi temel alan neoliberalizm, Harvey'in belirttiği gibi (2015: 10) politik ve ekonomik bir pratik olmanın yanı sıra artık gündelik hayatın her alanında karşılaştığımız bir kavramdır. *Psikopolitika* kitabında yazar ve kültür kuramcısı Byung Chul Han postmodern dönemdeki yeni iktidar modelleri, neoliberalizm ve toplum üzerine çözümler yapmaktadır. Bu çözümlerinde Han, farklı kavramlarla ilişkiler kurarak neoliberalizmin temel mantığını okura aktarmaktadır. Özgürlük, dijitalleşme, iletişim, akıllı iktidar, duygular gibi farklı kavramlardan bahsederken George Orwell, Huxley, Deleuze ve Foucault gibi birçok düşünürde atıf yapmaktadır. Zengin bir kavramsal ilişki kuran Han, neoliberalizmin yeni iktidar teknikleri üzerine düşünmemize yardımcı olmakla birlikte yeni toplumsal düzeni tanımlamaya çalışmaktadır. Kitap 2019 yılında Metis yayınlarından çıkmıştır. 13 başlıktan oluşan ve toplan 98 sayfa olan bu kitap, ince görünümüne rağmen oldukça katmanlı ve derinler analizler içermektedir. Söylemek istediklerini doğrudan ve anlaşılır biçimde aktaran Han, bizim şu anda yaşadığımız toplumsal yapıya gerek ekonomik gerek sosyal ve siyasal sorular sormamıza yardımcı olur. Kitabın bölüm başlıkları şu şekildedir;

- Özgürlüğün Krizi
- Akıllı İktidar
- Köstebek ve Yılan
- Biyopolitika

* Arş. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İletişim Fakültesi, e-posta: aysu.ugur@hbv.edu.tr, ORCID: 000-0003-0671-2909.

- Foucault'un İkilemi
- Öldürerek Tedavi
- Şok
- Dost Big Brother
- Heyecan Kapitalizmi
- Oyunlaştırma
- Big Data
- Öznenin Ötesinde
- Budalalık

Kitabın bölümlerinden de anlaşılacağı üzere neoliberalizme farklı kavramlarla yaklaşan Han, zengin bir kavram haritası çıkarmaktadır. Kitabın giriş bölümünde yer alan alıntı dikkat çekmektedir: “İstediğim şeyden koru beni”. Bu söz bir nevi Huxley’in *Cesur Yeni Dünya* eserini hatırlatmaktadır. Huxley (2003) artık insanların keyif ve haz aldığı şeyler yüzünden düşünmediği, uyutulduğu bir dünya tasvir etmişti. Bu görüşe göre bizi temelden sarsan ve uyuşturan şey arzu nesnelere. Distopya olarak kurgulanan bu eserde bizi sevdiğimiz şeylerin mahvedeceği öngörülüyordu. Peki aslında sevdiğimiz şeyler bizi nasıl dönüştürdü?

Kitabın ilk başlığı özgürlüğün krizi adıyla sunulurken bu bölümde özgürlük kelimesinin içinde bulunduğu paradoks tartışılmaktadır. Han (2019: 12) özgürlüğün yapabilme özelliğinin aslında zorunlu bir yapma ediminden daha zorlayıcı bir güç olduğunu belirtir. Ona göre bir şeyi *yapabilmenin* sınırı yoktur ama zorunlu olarak *yapmalısın* fiilinin belli sınırı vardır. Han, bizim performanslar toplumunda olduğumuzu ve kendimizi özgür zannettiğimizi belirtmiştir. Bu anlamda performans göstermek için özgürlük gerekmektedir. Ancak ona göre bu özgürlük bizim sömürülmemize neden olur. “Kendini özgür sanan performans öznesi aslında bir köledir” (Han, 2019: 12). Neoliberal yönetim de tam bu noktadan mantığını kurmaktadır. “Özgür olduğumuzu düşünerek bir girişim ortaya koymalı ve devam ettirmeliyiz” düşüncesi hakimdir. Neoliberalizmin özgürlüğü sömürdüğünü belirten Han, kişilerin özgür rekabetinde asıl kazanan şeyin sermaye olduğunu söyler. Burada bireyden çok sermayeye sağlanan fayda önemlidir. Bu yüzden Harvey’in (2015) belirttiği gibi neoliberalizm her şeyin finansallaşması demektir. Bu durum özgürlüğün de metalaşmasına neden olur.

Neoliberalizm, sınıf kavramını yeniden tanımlayarak sermayenin ve gücün değişebilirliğini ön görmektedir. Çünkü parası olan herkese bir girişim imkânı sunan bu sistemde her yeni sektör bir anda milyonlar kazanabilir hale gelmiştir. Sadece ekonomide değil günlük hayattaki çoğu sektördeki özelleştirme ve girişimcilik aslında yeni kişilere ihtiyaç duymaktadır. Burada sistemin devamlılığı ön plandadır. Byung Chul Han, Marksist anlamda bir proletarya ve burjuva sınıfı ayrımının kalmadığını söyler. Ona göre (2019: 15) kapitalizmin ileri boyutu olan neoliberalizm işçiyi bir girişimci haline getirmiştir. Burada artık burjuva diktatörlüğü yerine sermayenin diktatörlüğü görülmektedir. Han’a göre girişimci olmak özgürlükten ziyade sermayenin birikimi için önemli hale gelmiştir.

Şeffaflık toplumunda ise dijital ağların yarattığı gönüllü gözetim ön plandadır. Sınırsız özgürlük vaat eden dijital ağlar bizi denetlemeye başlamıştır. Han, neoliberalizmin yurttaşları tüketici hale getirdiğini vurgularken toplumsal olarak bizim de buna alıştığımızı hatta gönüllü olarak denetlenmeyi, görünmeyi istediğimizi vurgular. Kısa kısa olan bölüm başlıklarının her birinde neoliberal düzenin getirdiği çelişkili durumlar ve yeni iktidar yöntemleri ele alınmaktadır. Bu anlamda yazar çok boyutlu analizlerle yeni dönemi anlatmaktadır. Neoliberalizmin akıllı iktidar modelinde disiplin

etmenin aksine ikna etme ve bağımlılık yaratma özelliği ön plandadır. Han (2019: 23) bu yönetim tekniğinde insanları olumlu duygularla kendine çekip sömüren bir iktidardan söz eder. Burada neoliberalizm uzaklaştıran, baskıcı bir yönetimden ziyade yoğun iletişim kuran, dinleyen, destekleyen bir konumda olarak sunulur. Neoliberalizm bireysel özgürlüğe ve iletişime yaptığı vurguyla dikkat çekmektedir. Han, denetim ve kontrol toplumu düşünceleriyle Foucault ve Deleuze'e atıf yapar. Kuşatıcı düzenin disiplin altındaki toplumunu tasvir etmek için köstebek örneğini verir. Kapalı ortamda oradan oraya geçen köstebek, baskıların altında kalmış ve yer altında hareket etmeye başlamıştır. Neoliberal kontrol toplumunun hayvanı ise yılanıdır. Yılanın hareket mekanları köstebeğe göre daha esneklerdir. "Köstebek işçidir, yılan girişimci" (Han, 2019: 26). Köstebek verili mekanlarda sınırlı hareket eder, yılan ise mekânı hareketiyle genişletir.

Han, neoliberal psikopolitikanın gittikçe daha incelikli bir sömürü biçimleri ürettiğini belirtir. Bu üretimler daha çok motivasyon artırıcı planlamalar olmaktadır. Bu da bireyin sadece çalışma saatlerini değil günlük ritüellerini kapsayan ve sömüren tekniklerdir. İnsanın keşfedilmesini hedefleyen bu tekniklerle sömürünün incelikli planları ön plandadır. Han'a göre sadece olumlu bir dünyada yaşamak insan hayatına uygun değildir. Asıl olan olumsuzluklardır. Neoliberal politikalar ise genellikle olumlu olana yaptığı vurgu ile kişileri kendine çekmektedir. "Neoliberal psikopolitika baskı altına almak yerine hoşla gitmeye, tatmin etmeye çalışan akıllı politikadır" (Han, 2019: 43). Psikopolitikada olumluluk hakimdir. Bunun yanı sıra Han, tüketim üzerine kurulu kapitalizmin yan ihtiyaçlar yaratarak kişinin bir şeyler satın almasını ve mutlu olmasını hedeflediğini belirtir. Nesnenin tüketimi Han'a göre duyguların tüketimidir. Bu yüzden yeni iktidar teknikleri duyguların yönetimini hedeflemektedir. Oyunlaştırma bölümünde ise heyecan kapitalizminin yaşamı oyunlaştırdığına değinilmektedir. "İşin oyunlaşması *homo ludens*'i (oynayan insan) sömürür" (Han, 2019: 58). Bu oyun tarzında insanlar tahakkümün ve tüketimin bilincinde değildir.

Han, günümüz dijital toplumu çözümlenmesine katmasından dolayı güncel eleştiriler de yapmaktadır. Büyük verilerin bilgilerimizi kaydettiği, internette her adımımızın izlendiğini, yaşamımızın dijital ağlara tamamen yansıdığını belirtir. Dijitalleşmeye getirilen olumsuz eleştiriler üzerinde duran Han, dijitalin yaşamımıza sızmasını neoliberalizmin yeni iktidar teknikleriyle olan bağıyla birlikte inceler. Dijital toplumda veri akışı, bilgiye ulaşmak ve kendini ifade etmek oldukça hızlı, kolay ve ucuz maliyetli olmaktadır. Bu özelliklerden dolayı bir iletişim aracından çok bir yaşam biçimi olan dijital dünya fikirlerimizi, hayatımızı, kararlarımızı etkilemektedir. Han, dijital kontrol ve gözetim üzerine odaklanarak eleştirel bir analiz yapmaktadır. Büyük veriyi bir psikopolitika olarak nitelendirirken onun dijital bilinçdışımıza olan etkilerini eleştirir.

Son başlıkta Deleuze'un budala olmak üzerine söylediği bir sözü vurgular. Ona göre felsefe yapmak, düşünmek budalalık olarak görülmektedir. Budalalık kavramı aslında farklı olmaktan kaynaklıdır. Kişi normal olanlardan aykırı görüldüğü için budala olarak görünür. Han (2019: 87) da Deleuze'ün bu kavramsallaştırmasına katılarak neoliberal tahakküme ve gözetlenmeye budalalık ile karşı durulabileceğini belirtir. Budala olan kişinin sessizlik ve yalnızlığı özgürleştirdiğini söyler. Budalalık, düşünmenin bir açılımıdır. Byung-Chul Han, içinde yaşadığımız dünyayı daha iyi analiz etmemiz için bu kitapta bize belli kavramlar sunmaktadır. Han, neoliberal politikaların beraberinde getirdiği çeşitlilik, küresel etkiler, dijital iletişim, gözetim, duygular ve heyecanın tüketimi, kapitalizm, özgürlük gibi kavramların bu ekonomi-politik kavramla ilişkilerini aktarmaktadır. Bu anlamda hem önemli kavramlara ve düşünörlere yaptığı atıflarla hem de günümüz dijital dünyaya yer vermesiyle literatüre katkı sağlayan bir eserdir. Han, sade

ama düşündürücü diliyle çağımızı tekrar yorumlamamızı istercesine okuyucuyu kavramlar arasında dans ettirmektedir. İletişimin disiplinler arası bir yapıda olduğu bu kitapta da görülmektedir. Çok boyutlu olan iletişim kişinin kendini, toplumu ve dünyayı anlamlandırması açısından önemli olmaktadır. *Psikopolitika*, gerek ekonomi-politik analizleri gerek de dijital iletişim ve tüketimin boyutlarını ele almasından dolayı iletişim, sosyoloji, ekonomi gibi birçok disipline hitap etmektedir.

Kaynakça

- Bauman, Zygmunt (2017) *Küreselleşme*, Çev. Abdullah Yılmaz. İstanbul: Ayrıntı Yayınları. 7.Baskı.
- Giddens, Anthony (2012) *Sosyoloji*, Çev. Cemal Güzel. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Han, Byung- Chul (2019) *Psikopolitika*, Çev. Haluk Barışcan. İstanbul: Metis Yayınları.
- Harvey, David (2015) *Neoliberalizmin Kısa Tarihi*, Çev. Aylin Onacak. İstanbul: Sel Yayıncılık
- Huxley, Aldous (2003) *Cesur Yeni Dünya*, Çev. Ümit Tosun. İstanbul: İthaki Yayınları.